

به نام خدا

| سوم دبستان |

۱۳۹۶

فارسی

امام مهربان

۶ سخنی با آموزگاران گرامی

۱۰ ستایش

۱۱ فصل اول: نهادها

۱۲ درس اول: محله‌ی ما

۱۹ بخوان و حفظ کن: پدربزرگ

۲۰ درس دوم: زنگ ورزش

۲۵ بخوان و بیندیش: قصه‌ی تَنگِ بُلور

۲۸ مَثَل

۲۹ فصل دوم: بهداشت

۳۰ درس سوم: آسمان آبی، طبیعت پاک

۳۵ بخوان و حفظ کن: هم‌بازی

۳۶ درس چهارم: آواز گنجشک

۴۲ بخوان و بیندیش: مورچه ریزه

۴۴ مَثَل

فصل ششم: ایران من ۹۳

درس دوازدهم: ایران عزیز ۹۴

درس سیزدهم: درس آزاد ۹۸

بخوان و حفظ کن: وطن ۱۰۱

درس چهاردهم: ایران آباد ۱۰۲

بخوان و بیندیش: بوی سیب و یاس ۱۰۶

حکایت ۱۰۸

فصل هفتم: طبیعت ۱۰۹

درس پانزدهم: دریا ۱۱۰

درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد ۱۱۴

بخوان و حفظ کن: بهاران ۱۱۸

درس هفدهم: چشم‌های آسمان ۱۲۰

بخوان و بیندیش: آفرینشِ حلزون ۱۲۴

حکایت ۱۲۷

نیایش ۱۲۸

واژه‌نامه ۱۲۹

فصل سوم: اخلاق فردی — اجتماعی ۴۵

درس پنجم: بلدرچین و برزگر ۴۶

درس ششم: فداکاران ۵۰

بخوان و حفظ کن: مثلِ باران ۵۵

درس هفتم: کار نیک ۵۶

بخوان و بیندیش: پری کوچولو ۶۰

حکایت ۶۴

فصل چهارم: راه زندگی ۶۵

درس هشتم: پیراهنِ بهشتی ۶۶

بخوان و حفظ کن: لحظه‌ی سبز دعا ۷۱

درس نهم: بوی نرگس ۷۲

بخوان و بیندیش: حوضِ فیروزه‌ای ۷۶

مثل ۷۸

فصل پنجم: هنر و ادب ۷۹

درس دهم: یارِ مهربان ۸۰

بخوان و حفظ کن: نقاشِ دنیا ۸۴

درس یازدهم: نویسنده‌ی بزرگ ۸۶

بخوان و بیندیش: خوابِ خلیفه ۹۰

حکایت ۹۲

سخنی با آموزگاران گرامی

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

پس از حمد و ستایش پروردگار مهربان، به آگاهی همکاران ارجمند می‌رسانیم که کتاب فارسی پایه‌ی سوم، بر بنیاد رویکرد عام «برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، یعنی شکوفایی فطرت الهی، استوار است و با توجه به عناصر پنجگانه (علم، تفکر، ایمان، اخلاق و عمل) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق)، بر پایه‌ی «برنامه‌ی درسی فارسی دوره‌ی ابتدایی»، تألیف و سازماندهی شده است.

رویکرد خاص برنامه‌ی زبان‌آموزی بر آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی یا مهارت‌آموزی، استوار است. به همین روی، همزمان به دو پهنه‌ی مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته شده است.

کتاب فارسی از یک سو بر قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان، تمرکز دارد و درست دیدن، درک خوانداری و درک شنیداری را آموزش می‌دهد و از سوی دیگر با قلمرو تولیدی زبان، پیوند می‌یابد و در فرایند یاددهی — یادگیری به ریزمهارت‌های خوانداری مانند رعایت آهنگ، لحن کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و سخن گفتن انتقادی می‌پردازد.

تقویت مهارت‌های زبانی، هدف اصلی آموزش فارسی است. در کتاب فارسی سوم ابتدایی به آموزش سطوح پیشرفته‌ی چهار مهارت اصلی زبان، پرداخته شده است.

مهارت خواندن

خواندن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی است که در دوره‌ی ابتدایی به‌طور ویژه، مورد توجه است. اولین سطح خواندن، روخوانی است. روخوانی، سطوحی دارد؛ گام نخست آن، خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. تاکنون در کلاس‌های درس، معمولاً روخوانی متن آموزش داده شده اما به لحن و آهنگ مناسب هر متن، توجهی نشده است. درحالی که خواندن با رعایت حال و هوای مناسب، مانند دمیدن روح بر پیکره‌ی بی‌جان متن است. بهره‌گیری از خُرده مهارت‌های آوایی به هنگام آموزش خواندن، بر شادابی و نشاط و تأثیر سخن، خواهد افزود.

سطح دیگر خواندن، درک متن است که این مهارت در یک فرایند گام به گام، آموزش داده می‌شود. فرایند درک خوانداری، در مراحل زیر، سازماندهی و پیموده می‌شود.

■ تقویت تمرکز خوانداری و ایجاد عادت صامت خوانی

■ درک اطلاعات صریح متن

■ رسیدن به استنباط

■ تلفیق اطلاعات متن

■ تفسیر اطلاعات متن

بسیاری از دانش‌آموزان در مهارت روخوانی، توانایی دارند و متن را با صدای بلند، روان و صحیح می‌خوانند اما در بازیابی اطلاعات و درک و دریافت پیام متن، عملکرد مناسبی ندارند.

کتاب فارسی سوم برای تقویت توانایی ادراکی زبان‌آموزان، نگاه ویژه‌ای به درک متن دارد. در پایان هر درس، فعالیت «درست و نادرست» و «درک مطلب» به آموزش درک متن می‌پردازد. همچنین صامت‌خوانی متن‌های «بخوان و بیندیش» و پاسخ به پرسش‌های «درک و دریافت» در انتهای آن‌ها، به ایجاد عادت صامت‌خوانی و تقویت تمرکز خوانداری کمک می‌کند. موضوع درک متن در یک فرایند گام به گام، آموزش داده می‌شود و سازماندهی عناصر کتاب، بر نظمی استوار است. سؤال‌های «درست و نادرست»، «درک مطلب» و «درک و دریافت» با توجه به سطوح درک متن، طرّاحی شده‌اند. به سخن دیگر، در درس‌های آغازین کتاب، سؤال‌ها بر درک اطلاعات آشکار متن، متمرکز شده است و به تدریج، به فراخور پیشرفت سوادخواندن دانش‌آموزان به ترتیب، لایه‌های استنباط، تلفیق و تفسیر اطلاعات متن نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.

افزون بر این، صفحه‌ی فعالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش فارسی در پایان هر فصل، به آموزش درک متن اختصاص دارد؛ در آن بخش نیز پرسش‌هایی در راستای پیمودن مراحل آموزش درک خوانداری، از متن «بخوان و بیندیش»، «مَثَل» و «حکایت» طرّاحی و سازماندهی شده است.

مهارت گوش دادن

درک شنیداری، پیش نیاز درک خوانداری است؛ به همین سبب، لازم است در سه ساله‌ی اول ابتدایی، مورد توجه ویژه، قرار گیرد. در کتاب فارسی سوم، فعالیت «گوش کن و بگو»، برای پرورش تمرکز شنیداری و درک پیام اصلی و دقت در جزئیات متن، طراحی شده است که نیاز به نرم‌افزار دارد. این فعالیت سبب می‌شود مهارت شنیداری در یک فرایند سنجیده، به دانش‌آموزان آموزش داده شود. گام‌های این فرایند عبارتند از:

- **گام اول:** دانش‌آموزان با تمرکز کافی به متن شنیداری گوش بسپارند.
- **گام دوم:** اطلاعات صریح متن شنیداری را درک کنند.
- **گام سوم:** سیر رویدادهای متن شنیداری را به یاد بسپارند.
- **گام چهارم:** اطلاعات متن شنیداری را تلفیق کنند.
- **گام پنجم:** اطلاعات متن شنیداری را تفسیر کنند.

در این فعالیت، متن شنیداری برای دانش‌آموزان پخش می‌شود، آن‌ها با دقت گوش می‌کنند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند. دانش‌آموزان نباید متن یاد شده را قبلاً دیده یا شنیده باشند. به همین سبب، این متن‌ها در کتاب درسی نیامده است. لازم است معلمان گرامی توجه کنند که اگر کلاس آن‌ها امکانات پخش متن شنیداری را ندارد، از انجام این فعالیت غفلت نکنند. آن‌ها می‌توانند خودشان متن را بخوانند یا یکی از دانش‌آموزان که در خواندن، تسلط کافی دارد، متن را بخواند. متن‌های شنیداری در پیوست کتاب «راهنمای معلم» گنجانده شده است.

مهارت سخن گفتن

توانایی خوب سخن گفتن، عامل مهمی در رشد و شکوفایی فکری به‌شمار می‌آید. در کتاب فارسی سوم ابتدایی، برای آموزش سخن گفتن و پرورش «فن بیان»، گام‌های ویژه‌ای پیش‌بینی شده است. آموزش با فعالیت تصویری «نگاه کن و بگو» آغاز می‌شود. تصاویر به گونه‌ای انتخاب شده‌اند که به کمک آن‌ها موضوع در ذهن دانش‌آموز، طبقه‌بندی و پرورده می‌شود. هدایت این فرایند با راهنمایی معلم انجام می‌گیرد.

فعالیت «نگاه کن و بگو» تا درس هشتم ادامه دارد. در این هشت درس، دانش‌آموز به کمک تصاویر، یاد می‌گیرد ابتدا یک موضوع را در ذهنش طبقه‌بندی کند، سپس درباره‌ی آن، سخن بگوید. از درس نهم،

فعالیتی با عنوان «صندلی صمیمیت» جایگزین آن شده است. در این فعالیت، آموزش سخن گفتن یک گام جلوتر می‌رود و دانش‌آموز، تنها با یک موضوع، بدون حضور تصویر، سخن می‌گوید. این فعالیت، سخن گفتن منسجم و پیوسته به موضوع را آموزش می‌دهد و تمرینی برای سخن گفتن مناسب در برابر جمع است. اندیشیده و بانظم و ترتیب سخن گفتن، پیش درآمدِ درست نویسی و نوشته‌ی خلاق است. دو فعالیت «واژه‌آموزی» و «بیاموز و بگو» با هدف تقویت چهار مهارت اصلی زبان، طراح شده است. در واژه‌آموزی، واژگان ذهنی دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و دامنه‌ی آن گسترش می‌یابد. پیامد گسترش واژگان دانش‌آموز، در درک خوانداری و شنیداری، همچنین در سخن گفتن و نوشتن، نمود می‌یابد. هدفی که از آموزش مطالب «بیاموز و بگو» دنبال می‌شود، آشنایی با اجزای جمله است؛ به بیان دیگر، هدف این است که دانش‌آموز یاد بگیرد جمله را به اجزای آن خرد کند. این کار در رشد درک خوانداری و شنیداری، مؤثر است.

کتاب «راهنمای معلم فارسی سوم» به سبب پیوستگی محتوایی و گره‌گشایی در آموزش و کاربردی روش‌های مناسب، بسیار اثرگذار است؛ مطالعه‌ی آن، پیش از ورود به فضای درس و کلاس، به همه‌ی همکاران، توصیه می‌شود.

گروه زبان و ادب فارسی

دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

ستایش خداوند رنگین کمان

به نام خداوند رنگین کمان
خداوند سخاوتک رنگ رنگ
خدایی که آب و هوا آفرید
خدایی که از بوی گل، بهتر است
خدایا، به ما مهربانی بده
دلی صاف و بی کینه، مانند آب
خداوند بخشنده‌ی مهربان
خداوند پروانه‌های تشنگ
درخت و گل و سبزه را آفرید
صمیمی‌تر از خنده‌ی مادر است
دلی ساده و آسمانی بده
دلی روشن و گرم، چون آفتاب

محمود پوروحاب

